

ҚАЗАҚ ТІЛІ

Көлешекке · кемел · әділмек

ТІЛ МЕРЕЙІ – ЕЛ МЕРЕЙІ

Халықаралық «Қазақ тілі»
қоғамы Павлодар
облыстық үйіміна
20 жыл

Павлодар 2010

Мұрат Мұсайбекұлы ЭБДІРАХМАНОВ,
«Қазақ тілі» қоғамы Павлодар облыстық үйымының төрағасы

**Тіл тағдыры үшін құрылған қоғам
(Қазақ тілі) қоғамы Павлодар облыстық үйымы тарихынан)
(1990 – 2010 жылдар аралығы)**

**«Ғасырлар бойы қазақтың ұлт ретіндегі мәдени тұтастығына ең негізгі үйіткүй болған - оның газасайып тілі»
Н.Назарбаев**

Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамы Павлодар облыстық үйымының Құрылтай жиналышы 1990 жылдың 17 актапанында бұрынғы металлургтердің мәдениет сарайында, қазіргі Ж.Аймауытов атындағы қазақ музикалы – драмалық театрының ғимаратында өткізілді. Осы тарихи жиынға облыс қалалары мен аудандарынан 250 адам делегат болып қатысты. Ұлттық санамызға серпін берген осы елеулі оқиғаны өлкे жүртшылығы қызу қолдады. Жаңа Үйімның өмірге келіп, қаз тұруына өлке басшылары да барынша қолдау көрсетті. Оның Құрылтай жиналышында облыстық атқару комитетінің төрағасы **Жақсылық Іссақов** мырза Құрылтай төрағалығына сайланып, құттықтау сезбен жиналышты ашты. Облыстық «Қызыл ту» (қазіргі «Сарыарқа самалы») газетінің редакторы **Әлкожа Мұхаметжанов** баяндама жасады. Облыстық Үйбырай Алтынсарин атындағы мектеп – гимназия директорының орынбасары Нәзен Қонаева Құрылтай хатшысы болып сайланды.

Біздің облыста қоғамның бастауыш үйімдарын құру ісіне жоғары оку орындарының ғалым-ұстаздары, жергілікті акын-жазушылар, журналистер белсene араласты. Олардың ішінде Павлодар педагогика институтының Қазақ тілі мен әдебиеті кафедрасы менгерушісі, филология ғылымының кандидаты, профессор **Ермек Өтебаев** пен Павлодар индустримальды институты физика кафедрасының доценті, техника ғылымдарының кандидаты **Женіс Мардановтың** енбектері ерекше еді.

Женіс Марданов (1945-2001 ж.ж.) «Қазақ тілінің» облыстық үйімы басқармасының төрағалығына 1990 жылы сайланған соң, қоғамдық іспен айналысуға біржолата бет бұрды. Сол жылдың казан айында өзінің ынта-жігерінің арқасында үйімның үні «Дауаны» ашып, 1995 жылға дейін газеттің бас редакторы болып қызмет етті. Газет материалдарын сұрыптаған редакциялауда **Нәсіпольла Есімов**, **Байтұяқ Жанымбетов**, **Баки**

Әбдіқадіров, Қайыр Жұнісқалиев тәрізді көсіби журналистер де көп еңбек сінірді.

Ақсу ауданының әкімі Қуат Есімханов «Қазақ тілі» қоғамын қолдаумен қатар, ұлттық құндылықтарды ауданда қайта жаңғыртуға айрықша үлес қости! Қуат Есімханұлы Ермак қаласының атауы Ақсуға өзгертилуіне, атаман Ермак мүсінінің алынуына, елдімекендер мен көше атауларының қазақшалануына, қала мен ауданда қазақ мектептері мен алғашқы қазақ балабақшасының ашылуына, аудан тарихындағы тұңғыш қазақ газеті «Ақжолдың» жарық көруіне, ұлттық мейрам «Наурыз» тойының сөнсалтанатпен өтуіне, айтыс өнерінің жандануына тікелей ықпал етіп, үйымдастыру ісінде басты рөл атқарды десек, артық айтқандық емес. Кейін ол Ж. Аймауытов атындағы облыстық қазақ музыкалы драма театрының материалдық базасының толығуына қомақты үлес қости.

Бірқатар кәсіпорындар мен мекемелерде «Қазақ тілінің» бастауыш үйымдарын құру мәселесін сондағы тіл жанашырларының өздері қолға алды. Мысалы, сол жылдары 25 мыңдай жұмысшы еңбек ететін және олардың едәуір бөлігін қазақ жастары құрайтын Павлодар трактор заводы өндірістік бірлестігінің партия үйимы хатшысы **Мерсалық Тәліпов** пен қызметкері **Биеке Болатов** тракторжасауышылармен Жеңіс Мардановтың кездесуін үйымдастырып, қоғамның бастауыш үйимын құруға колдау көрсетті. Сондай-ақ Ақсу ферроқорытпа зауытындағы қоғамның бастауыш үйимы, сол өндіріс орнының жұмысшысы **Төлеубек Эйтеновтың** ынталасымен құрылды. Ұлтжанды, жігерлі осы азамат күні бүгінге дейін үйим төрағасы қызметін абыраймен атқаруда. Мұндай иғілікті істер Павлодар алюминий зауытында (**Б. Әкімқұлов**), «Екібастұзэнерго», «Екібастұзкөмір» және Тың теміржолы Павлодар белімшесі (**Ә. Сарқыншақов**) өндірістік бірлестіктерінде де қолға алынды.

«Қазақ тілі» қоғамының облыстық үйимы құрылған алғашқы кезенде оған көптеген мемлекеттік мекемелер, қоғамдық үйымдар, тіпті жеке тұлғалар да материалдық қаржылай көмек көрсетіп, моральдық қолдау да білдірді. Мәселен, тек 1990 жылы ғана облыстық үйим қорына кеңес ақшасымен 150 мың сом (рубль) кіріс түсken. Оның 70 мыңы облыстық атқару комитетінің бюджеттік қаржысынан бөлінсе, 24 мың 200 сомы «Пульс» акционерлік қоғамынан (басшысы **Кеңес Жұмабеков**) аударылды. Қаладағы басқа да өндірістік бірлестіктері мен кәсіпорындар да түрлі көмек көрсетті. Қоғам мүшелерінің жарнасы 15,8 мың сомды, «Дауа» газетін сатудан түсken қаржы 40 мың сомды құрады.

Басылымның тұсауы кесілгенде **КАМТС** (Коммерческая ассоциация по материально-техническому снабжению) кәсіпорны 30 мың сом (басшысы **Тілеуле Асайынов**) аударған. Осы тәрізді мәрт жандардың редакцияға я

ұйымға қаржылай, немесе материалдық көмек көрсетулері ол кезде сирек кездеспейтін.

Облыстық ұйым 1991 жылы облатком есебінен екі жеңіл автомобильге ие болды. Сол жылдың 16 қыркүйегінде жалпы пайдалы аумағы 265,4 м², орталықтандырылған су, жылу жүйелері мен санитарлық жүйесі қалыпты жұмыс істейтін бір қабатты жайлы үйді облыстық ұйым тұрмыстық қызмет көрсету фабрикасынан акт бойынша тегін қабылдан алған. Ертіс өзені жиегінде орналасқан іші кірсе шыққысыз, он шақты бөлмеден тұратын, залы мен асханасы да бар, айналасы сырланған тақтай дуалмен қоршалып, ауласына түрлі ағаштар отырғызылып, абаттандырылған бүл әсем үй Павлодар алюминий зауытының иелігінде болыпты. Кезінде бұл үйге ССРО үкіметінің мушелері де тоқтаған деседі.

Облыстық ұйымға мемлекеттік мекемелермен қатар қоғамдық ұйымдар да кенсе жиһаздары мен құрал-жабдықтарын, жүздеген кітаптар тарту етті. Тіпті жеке тұлғалардың өздері үй мүліктепері: қазақ дөңгелек стөл, ыдыс-аяққа дейін сыйлады. Осындай зор қамқорлықтың нәтижесінде қыска мерзім ішінде облыстық ұйымның мықты материалдық базасы құрылды. Облыстық ұйым жаңынан «Дәulet» және «Ермек» атты шағын көсіпорындар ашылып, жұмыс істеді.

Ұйым басқармасына қазақ тіліне байланысты проблемалар жөнінде ақпараттар жан-жақтан құйылып жатты. Оларды шешу жолдары туралы ұсыныстардың түрлі нұсқалары да, казақ тілінің мәртебесін көтеру мәселеісіне қатысты тың идеялар да айттылды. Бұларды мәжілістерде талқылап, дұрыс шешім шығарып, тиісті орындардың назарына ұсыну ұйым басшылығының құзіретіне жатты. Ал, басқарма мүшелігіне енген мемлекеттік органдардағы жоғары лауазым иелері жұмыс уақытында қызметтерін қалдырып, басқарма мәжілістеріне қатысып отырды.

Басқарманың шешімдерімен өзге мекемелер түгел облыстық партия комитеті де санасты. Елбасының өзі «Мені де «Қазақ тілі» қоғамының бір мүшесі деп санандар» дегендеге, қоғамға кім теріс қарасын?! Рес, шағын мекемелердің басшылары арасында «Мұндай қоғам ит өсірушілерде де бар» деп, қиямпұрыс жауап бергендер де ұшырасты. Бірақ, беделді мекемелердің басшылары үкіметтің саясатын аяқасты ете алған жок. Аудан басшылары жергілікті ұйымдардың өкілдері облыстық қоғамның құрылтайына, есеп беру-сайлау конференцияларына, тіпті кезекті жиналышына қатысуы үшін арнайы автобустар бөлді.

Өткізілген шаралардың, істелген жұмыстардың барлығы жергілікті бұқаралық ақпарат құралдары арқылы жүртшылыққа жария етілді, ігі істері үнемі насиҳатталды. Сол кездегі телевизия және радио хабарлары жөніндегі облыстық комитеттің төрағасы, «Қазақ тілі» қоғамының басқарма мүшесі **Мұрат Эбдірахманов** (облыстық ұйым басқармасының қазіргі төрағасы), телевизияның қазақ редакциясының бас редакторы,

басқарма мүшесі **Жұмасейіт Бижанов**, радионың қазақ редакциясының бас редакторы, басқарма мүшесі **Фалия Балтабаева**, одан кейін осы қызметте істеген **Социал Әйтенов**, облыстық «Кызыл ту» (қазір «Сарыарқа самалы») газетінің редакторы, басқарма мүшесі **Әлкожа Мұхаметжанов** үйім басшылығы мен белсенділеріне БАҚ-ты пайдалануына мол мүмкіндік берді.

Мұндай аса қолайлы жағдайда, мұншалықты күш-куатпен облыстық ұйымның жұмыс істемеуді мүмкін емес еді! Бүгінгі күннің межесінен зер салғанда, қоғам құрылған алғашқы жылдары тау қопарарлықтай қарқынмен телегей-теніз іс тындырылды.

Екібастұз қаласында «Қазақ тілі» қоғамының дүниеге келуі қарсаңында **Фалия Балтабаева, Амангелді Қантарбаев, Жұмағали Қоғабаев, Дәмет Қарашашева** т.б. құрылуына үткى болған «Мирас» ұлттық орталығының жұмыс қарқыны одан әрі өсе түсті. Кейін бұл орталық «Атамұра» деп аталды.

Аудандық және қалалық ұйымдардың төрағалығына әр жылдары сайланған **Жаманбалинов Мұбарат Қәрімұлы** (Ертіс), **Оспанов Илияс, Арынов Залмұқан, Рысақов Аманжол Баяхметұлы** (Ақсу қаласы, ауданы), **Әділханұлы Алпысбес** (Баянаул), **Жақсыбаев Серік Имантаіұлы, Нұргазинов Шаймұрат Серікбайұлы, Айтжанов Фисамиден Айтжанұлы, Қогабаев Жұмагали** (Екібастұз қаласы, ауданы), **Ахмедиев Іләл Сыздықұлы, Ахметов Қайыр Хасенұлы** (Май), **Ахмедиева Қайша Тоқтарқызы, Бахтияров Мәті** (Железинка), **Загит Қаңарман** (Шарбақты), **Бахралинов Сагидолла Габбасұлы, Теміргалиева Үлзия, Бектемиров Кенжесекара, Малаева Фатима Төлеуқызы** (Успен), **Шектібаев Сәрсенбай Қалиұлы, Темірбеков Мұқатай Баяндыұлы, Құсайынов Қанатбек** (Қашыр), **Қарімов Куаныш Болатұлы** (Ақтөгай), **Әлібаев Қабидолла, Төлеуов Қайрат, Теміргалиев Тоқтар Ғаниұлы** (Лебяжі), **Шаймарданов Сәкен Шаймарданұлы, Ералинов Қасым, Құлтуманов Толеген** (Павлодар ауд.), **Болатов Биеke Қожабекұлы, Төлеубаев Баҳриден** (Павлодар қаласы), сынды азаматтар қоғам жұмысын ұйымдастырып, жолға коюда бар күш-жігерін аямай еңбек етіп, қысқа мерзім ішінде жақсы нәтижелерге қол жеткізді.

Облыста «Қазақ тілі» қоғамының 11 аудандық, 2 қалалық (Павлодар, Екібастұз) Ермак аудандық және қалалық біріккен ұйымдары мен 405 бастауыш ұйымы жұмыс істеді. Олардың 130-ы кеншарларда, 214-і шағын ауылдарда, қалғандары көсіпорындарда, мекемелерде, оку орындарында құрылды.

Сол бір сындарлы, өтпелі кезеңде кейбір жеке тұлғалар да ерекше іскерлігімен танылды. Соғыс және еңбек ардагері **Қамантай Батталов** ақсақал қоғамдық істі атқаруға келгенде бір өзі он адамға татитын. Ол

1989–1990 жылдары «демократиялық толқынмен» көзге түскен көптің бірі емес, одан бұрын да қазақ тілінің тағдыр-талайы үшін шама-шарқынша күрескен санаулы азаматтардың бірі еді. Кезінде оның қазақ мектептерінің проблемалары жөнінде жазған хаты обкомның бюросында талқыланды. Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамы Павлодар облыстық үйымының басқарма мүшесі, қазақ тілінің асқан жанашыры, үлтжанды азамат Қамантай Батталов дүниеден өтер кезінде «Қазақ тілін сақтаңдар» деген сөзді қайталап айттып жатып көз жұмды.

Облыстық «Қазақ тілі» қоғамына таудай үлес қосқанымен, жүртіштылықтың назарына ілінбей тасада жүрген тіл жанашыларының бірі – белгілі шежіреші, ғылым кандидаты **Тілеуken Еңсебаев**. Ол қоғам жұмысын ғылыми негізде жүргізуге баса назар аударып, көп еңбектенді. «Дауа» газетінде 1990-жылдардың бас кезінде оқырмандардың сұранысына сай келетін тарихи проблемалық материалдардың қомақты болігін дайындаған осы Тілеуken Еңсебаев еді. Ол өзі жинаған және редакцияға түскен шежірелерді, тарихи тұлғалар және оқығалар туралы деректер мен азыздарды зерттеп, бір ізге түсіріп жүйелеуде тер төге еңбектенді. Бұл дүниелердің бір болігі «Дауага» жарияланып, кейін Женіс Тілекенің «Шежіре» кітабына енді.

Кезінде аймақтық БАҚ-та жауапты қызмет атқарған Ертістің Кереку өнірінің майталман журналистері **Сәкен Шаймерденов**, **Айтжан Бәделханов**, **Мұхаметжан Дауренбеков**, **Әлқожа Мұхаметжанов**, **Социал Эйтінов**, **Төлеубек Қоңыров**, **Бақыт Баймұратов**, **Қайыр Жұнісқалиев** қоғамның белсенді мүшелерінің қатарында болып, оның басты-басты проблемелары, бағыт-бағдары жөнінде материалдарды газет беттерінде жиі жариялада жүрді. Әр кезде «Ертіс дидары» газетін баспаға дайындалап шығару жұмыстарына **Байғалы Шолпан**, **Нұғманов Мейрам**-сынды тіл мамандары атсалысты. Әсіресе онда **Солдатбай Ардабек** редактор болып тұрған кезде орта мектептерде қазақ тілі пәнін оқытуудың сапасы, үлттық ой-сананы оятып, салт-дәтүрлерімізді жаңғыруту мәселелеріне байланысты сындарлы материалдар жиі басылып, оқырман назарына ұсынып отырылды. Сол уақыттарда Қоғамға Қ.Сәтбаев қорының директоры **Оралбек Қожанұлы**, «Ұлы Ертіс» ассоциацияның президенті **Жанайдар Рамазанов** мүмкіндігінше қол ұшын беріп жүрді.

Қанапия Аскаров, **Едіге Қайырбеков**, **Еркін Баяндін**, **Темірболат Дайкенов**, Тельман Айтқазин, Олжабай Жармакин, Қабиден Жұмабеков, Мұхит Омаров, Қайрат Әбенов, Бақыт Сағындықов, Миграж Сағидуллин, Кекіш Әміржанов, Рәшит Сәбитов, Құдайберген Пішенбаев, Қылышбек Баязитов, Қайыркен Шарипов, Тогайбай Кентаев, Сүлеймен Баязитов, **Қанарман Нұртаза** тәрізді үлтжанды азаматтар, Бақыт Сұбекова, Зәру Ибраева, Зәра

Қожақметова, Сара Ерденова, Қазиза Наурызбаева, Бақтылы Эміргалиева, Нәзен Қонаева, Фарида Бықай, Назым Шәйкенова сынды ардагер ұстаздар мен тіл жанашырлары қоғам құрылғаннан бері оның жүгін бірлесе көтеріп келеді. Павлодар қаласындағы оку орындарында **Айдарғазы Мәкішев**, теміржол саласында **Қуандық Баязит** Қоғам құрылған күннен бері оның жұмыстарын қол үзбей, белсенділікпен атқаруда.

Қазақ тілі мен ұлттық өнердің өркен жаюына елеулі үлес қосқан өзге ұлт өкілдерінен облыстық ұйымның басқарма мүшесі **Василий Ильющенконың**, Екібастұз қаласындағы «Атамұра» мәдени орталығының директоры **Александр Верещактың**, Павлодар инновациялық университетінің профессоры **Владимир Шнайдердің** есімдерін ерекше атар едік.

Облыстық «Қазақ тілі» қоғамы Кіші Ассамблеямен **К. Дәржуманов**, мұсылман әйелдері Лигасының облыстық ұйымымен (З. Қожақметова) ынтымақтаса жұмыс аткарды. «Азат» қозғалысының облыстық бөлімшесімен бірлесіп 1992 жылы Ермак қаласындағы Ермак ескерткішін алдыртуға, «Невада-Семей» қозғалысының жергілікті бөлімшесімен тізе қосып Семей ядролық полигонында сынақтар өткізуге қарсы наразылық митингілерін үйімдастыруға белсене араласты. Ермак қаласының атауы Аксу деген атауға өзгерілуіне, облыс орталығындағы, қалаларындағы отарышыл саясатты дәріптейтін жарнама іспеттес көшे атауларының Тәуелсіз Қазақстанның мәртебесіне лайықты атаулармен ауыстырылуына облыстық ұйым мүшелері де ат салысып, зор үлес қости. Сонымен катар, облыстық ұйым мүшелері қазақ тіліндегі мерзімді баспасөз өнімдеріне жұртшылықтың жазылуын үйімдастыру, Металлургтер мәдениет сарайында Абылай хан бастаған халық қаһармандарының ерлік істерін бейнелейтін көріністерді сахналau төрізді тікелей өз міндетіне жатпайтын иғі істермен де айналысты.

Дегенмен, тіл мәселесіне байланысты бірталай істерді жүзеге асыру 1993 жылдан бастап жақадан құрылған Тілдер жөніндегі республикалық комитетке, одан кейін Ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінің тіл бөліміне жүктелген соң, мемлекеттік органдар тарапынан «Қазақ тілі» қоғамына деген камқорлық саябырысыды және «Қазақ тілінің» қоғамдық өміріміздегі рөлі бірте-бірте төмендей түсті. Жұртшылықтың қоғамдық іске деген ынта-ықыласы да бәсек тартып, «демократиялық толқын» басылды. Республиканың оңтүстік және батыс облыстарына қарағанда тілге қатысты көптеген проблемалар шешімін таппаған Павлодар облысында да осында жағдай орын алды. Енді көп қаражат тілейтін үлкен шараларды облыстық ұйымның жүзеге асыруы неғайбыл еді.

Кейінгі «қаржысызы» төрағалар **Сәрсенбай Шектібайдың** кезінде «Тіл өнері» халық университетін, Ерсайын Бимагановтың тұсында ұйымның

Ана тілімізге шарапаты тиер осындағы үлкенді-кішілі шаралардың жүзеге асуына «Қазақ тілі» қоғамының облыстық ұйымы көшбастаушы болмаса да, атсалысқаны анық.

2001 жылдың маусым айында басқарма мен алқа құрамына өзгерістер енгізіліп, **Мұрат Әбдірахманов** тәраға қызметіне бекітілді. 2003 жылы «Қазақ тілі» қоғамы жаңынан тіл мамандарының біліктілігін жетілдіру орталығы (директоры **Тогайбай Кентаев**) ашылып, мемлекеттік және мемлекеттік емес мекемелердің 350-ден аса аудармашысы мен тіл маманың курстық дайындықтан өткізіп, арнайы куәлік берді.

Курста Павлодар қаласы жоғары оқу орындарының ғалым-ұстаздары **Олжабай Жармакин**, **Айтмұхамбет Тұрышев**, **Жақсыбай Сарбалаев**, **Айман Зейнуллина**, **Рыскұл Шакаман**, **Бекен Сағындықұлы** және мемлекеттік органдардағы білікті тіл мамандары **Ульян Макұл**, **Шолпан Кинжикова** сынды өз ісінің шеберлері дәріс берді. Тындаушыларға аударма теориясы мен практикасы, тіл мәдениеті, оқыту теориясы мен әдістемесі, компьютерді игерту негіздері бойынша дәрістер «Қазақ тілі» қоғамы жаңынан арнайы жабдықталған кабинетте өткізілді. (*M. Қайырбаев к-сі, 32 үй, № 12 кабинет, тел: 32-18-19*).

Гүлнар Сәдурова (Алюминий зауыты), **Шолпан Кинжикова** (облыстық қаржы департаменті) тәрізді мамандардың қазақ тілінің өрісін кеңейтуге, «Қазақ тілі» қоғамы ұйымдарының жұмыстарын ұйымдастыруға байланысты озық оқу-әдістемелік тәжірибелері жинақталып, тиісті мекемелерге, қазақ тілін оқып-үйренуді мақсат тұтқан қызметкерлерге үлгі ретінде таратылды.

Облысымыздың құрылғанына 70 жыл толған мерейлі жылында қаламыздағы өсем ғимараттардың бірі – «Достық үйінен» «Қазақ тілі» қоғамына да орын бөлінді.

Ұйымың «Ертіс дидаresы» газетінде (редакторы **Арман Қани**) тіл проблемалары, ономастика мен топонимия мәселелері, қазақ балабақшалары мен мектептері жағдайы жөніндегі материалдар ұдайы жария етілуде. Мемлекетіміздің тіл саясатына байланысты пікірталас тудырмақшы болған кейбір тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдарының теріс әрекетіне газет арқылы дұрыс жауап берілуде. Тіл мәселелерімен қатар облыстың мәдени өмірін көрсететін мақалалар топтамалары да жариялануда. Мәселең, академиктер Қаныш Сәтбаевтың 105 жылдық, Әлкей Марғұланның 100 жылдық мерейтойына, сондай-ак ғұлама ғалым Мәшінүр Жүсіп Көпейұлының 150 жылдық мерейтойына орай жарияланымдар топтамалары жарық көрді.

Облыс тілдерді дамыту жөніндегі басқармасы (*бастығы Талғат Эбілқасымов*) құрылғаннан бері облыстық «Қазақ тілі» қоғамына және оның «Ертіс дидаresы» газетіне қолдау көрсетуде. Соның нәтижесінде қоғам мүшелері мемлекеттік тіл жөніндегі комиссиялар құрамына еніп,

жаңа басылымы «Ертіс дидарын» ашуға қол жеткізуі облыстық «Қазақ тілі» қоғамының үлкен жетістіктері деп санауға болады. 1999 жылдың 30 желтоқсанында №1 саны жарық көрген бұл газеттің де Ертістік Павлодар өңірінде қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесінің көтеріле түсуіне және үлттық сана-сезімнің жоғарылай түсуіне біршама ықпал етті.

Облыс әкімдері **Фалымжан Жакиянов**, **Даниал Ахметов**, **Қайрат Нұрпейісовтың** шешімімен қабылданып, жұмыс істеген облыстық «Алтын тіл», «Ана тілі» атаулы тілдерді қолдану мен дамытудың облыстық бағдарламалары және бағдарлама аясында әр айдың бірінші сәрсенбі күні өткізілетін «Мемлекеттік тілде сөйлеу – азаматтық парызымыз» акциясы мемлекеттік тілдің өрісін кеңейтуге айтартықтай ықпал етті. Акцияны өткізуге мемлекеттік органдармен қатар «Қазақ тілі» қоғамының облыстық үйімі, сол тәрізді басқа да қоғамдық үйімдар мен оқымысты мамандар да атсалысты. Әсіреле С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, оның ректоры Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамының вице-президенті **Ерлан Мұхтарұлы Арын** басқарған фалымдардың тарих, мәдениет салаларында, тіл майданында атқарған еңбегі ұлан-ғайыр.

Ал құрамы М. Әбдірахманов (комиссия төрағасының орынбасары), А.Тайгуллин, ПМУ-дың профессорлары К. Жүсіпов пен Е.Жұматаева, сондай-ақ К. Әлібаев, А. Бахриденова, С.Елікбай, Е.Рақымжанов тәрізді білікті мамандармен жасақталған «Оқушылардың мемлекеттік тіл білімінің деңгейіне және мектептердегі қазақ тілі мұгалімдерінің сапалық құрамына бақылау жасайтын қоғамдық комиссия» біршама тыңғыштықты істер атқарды.

Облыс тілдерді дамыту қоғамдық Коры құрылышы, оның аткаруышы директоры қызыметіне жігерлі басшы **Шәкәрімов Қабидолла Нұрсейітұлының** тағайындалуы тілді дамыту бағытындағы игілікті істердің басталуына ықпал етті. Қор қаржысы есебінен қазақ тілін үйренушілерге, мемлекеттік тілде іс жүргізушилерге, аудармашыларға аса қажетті оқулықтар мен сөздіктер, балаларға арналған өлеңдер мен ертеғілер жинағы жарық көрді; орта мектептер оқушылары арасында «Абай оқулары» өткізіліп, байқаудың жеңімпаздары мен жүлдегерлері ұлы ақынның туған жеріне саяхат жасады. Қор «Әй, жарайсын» конкурстарын өткізуге демеушілік көрсетті. «Ертіс дидары» газетін айнала 2 рет шығаруға жеткілікті мөлшерде қаржы аударды. Сонымен қатар, тәуелсіздіктің 10 жылдық мерейтойы қарсанында «Ертіс дидарының» тілшісі, күрескер ақын **Арман Қанидың «Ар алдында»** атты тұнғыш жыр жинағының 1 мың данамен «ЭКО» баспасынан жарыққа шығуына қолдау көрсетті.

акциялар өткізуге, жиналыстарда келелі мәселелерді талқылауда белсенділік көрсетуде. Газетті көлемін ұлғайтып, айна бір рет жүйелі шығарып тұруға қол жеткізілді, басылымның <http://ertisdidary.ucoz.kz/> сайты ашылып, республикаға, тіпті шетелдерге де таныла бастады. Сайт биыл баспасөз қарсаңында Мәдениет және ақпарат министрлігінің Тіл комитеті ұйымдастырған «Мемлекеттік тіл және бүқаралық ақпарат құралдары» атты республикалық конкурста III орын алды. Айта кететін жайт, I және II орындарға лайықты жұмыстар жоқ деп танылды. Газетте қалалар мен аудан қошелеріндегі билбордтарды, ғимараттардағы жарнамалар мен мандайша жазуларын дұрыс ресімдеу мәселелеріне арналған арнайы бет ашылды.

Облыс тілдерді дамыту жөніндегі басқармасымен бірлесе атқарған нәтижелі істеріміздің қатарына өлке аудандары мен қалалары жастарының «Әй, жарайсың!» өнер сайысын келтіруге болады. Бұндай сайыстар өзге үлт өкілдері жастарының қазақ тілі мен өнеріне деген қызығушылығын оятып, құштарлығын арттыруға септігін тигізді. Мұның өзі мемлекеттік тілді менгеру барысында ұтымды тәсілге айналды.

«Қазақ тілі» қофамы облыс Тілдерді дамыту басқармасы жаңынан ашылған «Ана тілі» орталығымен де (директоры **Жолдыбай Жәмінов**) ынтымақтаса жұмыс істеуде. Облыс «Шанырак» мәдени орталығымен (директоры **Ермұрат Тілегенов**) бірлесе жүргізген іс-шараларымыздан ғұлама ғалым Әлкей Марғұланның туғанына 100 жыл толуына, дала данасы Мәшінүр Жүсіп Көпейұлының туғанына 150 жыл толуына арналған мерейтойларда Павлодар қаласы және Баянауылда өткен республикалық ақындар айттысын атауға болады. Қофам белсенділері С.Торайғыров атындағы облыстық әмбебап кітапханада (директоры **Майя Жиенбаева**) қазақ тілі мәселелері бойынша «Тіл мәдениеті» университетінің (жүргізуши **Назым Шайкенова**) жұмысына да қатысада.

Облыс әкімі Бақытжан Сагынтаев мемлекеттік тілдің өнірде дамуына айрықша назар аударуда. Кадрларды тілге үйретуге арналған арнайы курстар ашылуы мен қазақ тілінде тәрбие беретін балабақшалардың ашылуына қажетті мүмкіндіктер тудырылып, тиісті жағдай жасалуына да көніл бөлуде. Облыс әкімідігінің мемлекеттік тілді әрі қарай дамыту жөніндегі жұмыс тобының төрағасы ретінде қала және аудан әкімдерінің, сондай-ақ ведомстволар басшыларының іс жүргізуі қазақ тіліне көшіру бойынша атқарған іс-шаралары туралы есебін тікелей өзі тыңдал, тиісті шешімдер қабылдан отырады. Мұндай шара өлкемізде тіл саясатын жүргізуге он әсерін тигізуде. «Қазақ тілі» қофамының 20 жылдық мерейтойын өткізуге де көніл бөліп, біршама мәселелердің он шешілуйіне ықпал етті.

Сонымен қатар, облыс басшысы мәдениет пен өнер салаларын да назарда ұстауда. Конституция күні мерекесі қарсаңында облыстың мәдениет және

өнер салаларының дамуына қосқан жеке үлесі мен мәдени әлеуетті нығайтуға бағытталған жемісті еңбегі үшін шығармашыл зиялдылардың бір тобын әкім гранттарымен марапаттады.

Биылдың өзінде тікелей облыс әкімінің мұрындық болуымен облыс ақындарының «Наурыз» айтысы және Конституция күні мерекесіне орай «Азаматтын. Еркінмін. Еріктімін...» атты аймақтық ақындар айтысы өткізілді және осы мәдени шараларды Бақытжан Әбдірұлының өзі көріп тамашалады.

Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамы облыстық үйымы мүшелері қатарында Елбасыныздың «Қазақстанның болашағы – қазақ тіліндегі» деген қафидатын берік ұстанып, облыс әкімінің тілдерді дамытуға арналған кезекті бағдарламасын жүзеге асыруда нәтижелі еңбек ете береді деп білеміз.

